

Fælles landdistriktspolitik

Godkendt af kommunal-
bestyrelserne i Møldrup
og Tjele Kommuner.
Juni 2005

Indhold

Forord.....	3
Resumé	4
Udviklingen i landdistrikterne.....	6
Samspelet mellem byer og land	10
Tema 1: Bosætning i smukke og trygge omgivelser.....	12
Tema 2: Godt naboskab og aktivt foreningsliv.....	14
Tema 3: Lokal erhvervsudvikling i landsbyer og på landet.....	16
Tema 4: Gode service- og fritidstilbud i landdistrikterne.....	18
Tema 5: Beskyttelse af, og tilgængelighed til, natur og landskaber	20
Overvejelser om den fremtidige organisering.....	22
De videre perspektiver	24

Fælles landdistriktspolitik for Møltrup og Tjele Kommune.
Udarbejdet af Møltrup og Tjele Kommuner i samarbejde med
Sven Allan Jensen as, juni 2005

Forord

Hermed præsenteres den fælles landdistriktspolitik for Møltrup og Tjele Kommuner, som sætter fokus på levevilkår og udviklingsmuligheder i landdistrikterne.

Udgangspunktet for landdistriktspolitikken er positivt. Landdistrikterne har de senere år været præget af en stabil udvikling i indbyggertallet, nye tilflyttere, et aktivt erhvervsliv, og ikke mindst et levende forenings- og kulturliv.

Men der er også mange udfordringer. De offentlige servicetilbud og den kollektive transport er gennem en årrække reduceret i omfang. Tomme, nedslidte boliger er nogle steder en trussel mod ønskerne om, at landsbyerne skal være attraktive og præget af tryghed.

Fornyelse i foreningslivet i form af flere ildsjæle er nogle steder et stort ønske. For blot at nævne nogle udfordringer.

Nogle udfordringer må primært imødegås i den enkelte landsby. Det gælder fx behovet for at få nye ildsjæle ind i foreningslivet.

Men mange udfordringer håndteres bedst i fællesskab. Det gælder fx diskussionen om den fremtidige erhvervsudvikling i landdistrikterne, offentlig service og kollektiv transport, samt udfordringen i fht. tomme, nedslidte boliger.

Derfor er landdistriktspolitikken både et værktøj for:

- Kommunalpolitikere, aktive i landsbyråd og foreninger, som arbejder på et overordnet niveau med at sikre en langsigtet udvikling i landdistrikterne.

- Beboere og ildsjæle i det lokale forenings- og kulturliv, som arbejder aktivt for at udvikle den enkelte landsby.

Én af de store udfordringer i de nærmeste, kommende år er at sikre nærdemokratiet i den nye storkommune. Derfor indeholder landdistriktspolitikken overvejelser om hvordan arbejdet med landdistriktspolitikken kan organiseres i den nye storkommune. Denne del af landdistriktspolitikken er især interessant på kort sigt.

Men de konkrete projekter, som der arbejdes med i den enkelte landsby eller i samarbejde mellem flere landsbyer, er også vigtige for at sikre livet i landsbyerne. Derfor giver landdistriktspolitikken også et bud på hvilke konkrete samarbejdsprojekter landsbyerne selv kan arbejde med - såvel på kort som på lang sigt.

Med venlig hilsen

Kommunalbestyrelserne i
Møltrup og Tjele Kommuner
Juni 2005

Resumé

Landdistriktspolitikens indhold

Landdistriktspolitikken giver et overblik over udviklingen i landdistrikterne, og udpeger en række overordnede mål for den fremtidige udvikling.

Landdistriktspolitikken beskriver en række mål for den fremtidige rollefordeling mellem by og land i den nye storkommune. Det overordnede budskab er, at Viborg og landdistrikterne er gensidigt afhængige af hinanden - og ikke i modsætning til hinanden.

Landdistriktspolitikken indeholder desuden nogle overordnede mål for udviklingen i landdistrikterne:

- Gode levevilkår og bosætningsmuligheder i landdistrikterne.
- Afbalanceret erhvervsudvikling baseret på lokale erhverv.

De to overordnede målsætninger udmøntes i fem temaer, som konkretiseres og begrundes i en række temaafsnit. Et overblik over målene for de enkelte temaer fremgår nedenfor.

Landdistriktspolitikken lægger op til, at målene ikke realiseres af én

aktør alene. Kommunen kan fx ikke alene sikre en positiv udvikling i landdistrikterne - det kræver et samarbejde mellem mange aktører. Landsbyråd, foreninger og borgere i de enkelte landsbyer spiller en central rolle i realiseringen af landdistriktspolitikken.

Der ligger fx et stort potentiale i et styrket samarbejde mellem landsbyerne. Derfor lægger landdistriktspolitikken også op til, at der igangsættes en række samarbejdsprojekter mellem flere landsbyer. Eksempler kunne være:

Bosætning i smukke og trygge omgivelser

- Landdistrikterne skal være attraktive for bosætning.
- Målet er en fortsat, stabil befolkningsudvikling, som sikrer grundlag for offentlig service og kollektiv transport mv.
- Der skal gives muligheder for et afbalanceret boligbyggeri i landsbyerne.
- Der skal være større variation i boligudbuddet.
- Landsbyernes særlige træk, fx historiske strukturer og gadeforløb, skal bevares.
- Byer og bygninger skal forskønnes.
- Problemer med tomme, nedslidte ejendomme skal imødegås aktivt.
- Trafiksikkerheden skal forbedres.
- Den digitale infrastruktur skal forbedres gennem etablering af bredbånd.

Godt naboskab og et aktivt foreningsliv

- De lokale netværk i landdistrikterne skal understøttes.
- Foreningslivet skal fornyes, bl.a. gennem nye samarbejdsformer.
- Arbejdet i landsbyrådene skal understøttes og videreføres.
- De fysiske rammer for foreningslivet - såvel indendørs som udendørs - skal sikres og forbedres.
- Modtagelsen af nye tilflyttere til landsbyerne skal forbedres.
- Samarbejdet mellem foreninger og det offentlige skal udvikles yderligere.

Lokal erhvervsudvikling i landsbyer og på landet

- Der skal være mange, lokale arbejdspladser i landdistrikterne.
- Den digitale infrastruktur skal forbedres gennem etablering af bredbånd.
- Der skal udlægges nye arealer til lettere erhverv i udvalgte landsbyer.
- Mulighederne for iværksættelse i landdistrikterne skal forbedres.
- Mulighederne for etablering af nye erhverv i overflødiggjorte landbrugsbygninger skal synliggøres.
- Dialogen mellem borgere og erhvervsliv - herunder landbruget - skal forbedres.
- Nye udviklingsmuligheder i turisterhvervet skal understøttes.

- Fælles oplæg til boligbyggeprogram.
- Udvikling af foreningsarbejdet.
- Genbrug af landbrugsbygninger.
- Flere fritidstilbud til de unge.
- En fælles stiplan.

Eksemplerne uddybes i de enkelte temaafsnit.

Landdistriktspolitikken kan således også give inspiration til landsbyråd, foreninger og borgere, der ønsker at lave projektansøgninger til puljer, som støtter udviklingen i landdistrikterne.

Gode service- og fritidstilbud i landdistrikterne

- Det lokale serviceudbud skal fastholdes for at sikre fremtidig bosætning i landsbyerne.
- Det skal sikres at landsbyer med skoler i særlig grad tilgodeses i fht. muligheder for boligbyggeri.
- Det skal sikres at landsbyer med faciliteter for unge og ældre i særlig grad tilgodeses i fht. byggeri af lejligheder.
- Kultur- og fritidstilbuddene for børn og unge skal styrkes.
- Lokaler og udendørs faciliteter for foreningslivet skal forbedres.
- Den kollektive transport skal forbedres, især aften og weekend samt »på tværs« af kommunerne.

Overvejelser om den fremtidige organisering

Det fremadrettede, kommunale engagement i landdistrikternes udvikling er også vigtigt. Derfor indeholder landdistriktspolitikken også et særskilt oplæg til den fremtidige organisering af arbejdet med landdistrikternes udvikling i storkommunen.

Overvejelserne omfatter bl.a. etablering af et landdistriktsudvalg i storkommunen, etablering af et landdistriktssekretariat i storkommunens forvaltning, samt en kommunal pulje til realisering af pro-

jekter i landdistrikterne. Oplægget udstikker ikke politiske løfter, men er tænkt som et idéoplæg til organiseringen af storkommunen.

Endelig omfatter overvejelserne også alternative forslag til organiseringen af et fælles landsbyråd i storkommunen. Der har været stor tilfredshed med de nuværende landsbyråd og derfor er der et stort ønske om et fælles landsbyråd i storkommunen. Dels for at styrke dialogen med politikerne, dels for at styrke dialogen mellem landsbyerne.

Processen frem mod en fælles landdistriktspolitik

Landdistriktspolitikken er skabt »nedefra« ved inddragelse af landsbyråd, borgerforeninger og andre repræsentanter for såvel de enkelte landsbyer som organisationer på tværs af landsbyerne.

Der er afholdt fællesmøder for repræsentanter for landsbyerne samt møder i de enkelte landsbyer. I nogle landsbyer er der udarbejdet egentlige »borgerplaner«.

Landdistriktspolitikken fokuserer især på de fælles udfordringer for landsbyerne.

Mål og projektforslag for de enkelte landsbyer fremgår af projektets hjemmeside, www.moeldrup-tjele-landdistrikter.dk

Arbejdet med landdistriktspolitikken støttes af Leader+ programmet samt Indenrigsministeriets landdistriktpulje.

Udviklingen i landdistrikterne

Overblik over udviklingen i landdistrikterne

Inddragelsen af landsbyråd og lokale organisationer i landsbyerne har været en god anledning til at "tage pulsen" på udviklingen i landdistrikterne. Afsnittet giver overblik over centrale udviklingstendenser.

Stabil befolkningsudvikling

Landdistrikterne er generelt kendetegnede ved en stabil befolkningsudvikling. Nogle landsbyer, særligt de større, har de senere år oplevet stigende indbyggertal, men i de fleste landsbyer vurderes det, at indbyggertallet har været relativt stabilt.

I enkelte landsbyer vurderes det, at indbyggertallet er faldet svagt.

Den samlede statistik for de to kommuner viser således også, at indbyggertallet i de senere år er steget i byer og landsbyer med mere end 200 indbyggere, mens

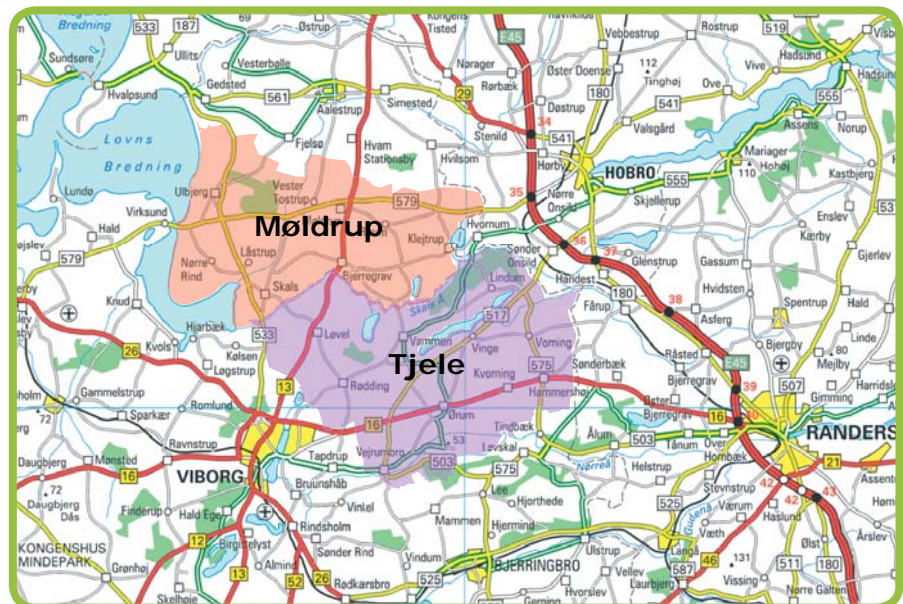
folketallet i landområderne er faldet svagt.

Unge familier flytter til

Mange landsbyer oplever en positiv udvikling, hvor unge familier flytter på landet og medvirker til at sikre liv og udvikling i landsbyerne. Nogle har "rødder" i lokalsamfundet og flytter fx tilbage efter endt uddannelse. Andre har

ikke rødder lokalt, men søger til landsbyerne af andre årsager - fx naturen og fællesskabet.

Nogle ældre flytter fra landområderne og de mindre landsbyer, ofte pga. manglende sundheds- og servicetilbud. Men mange ældre vælger også at blive boende i området, fx ved at flytte til en større landsby med flere servicefaciliteter.

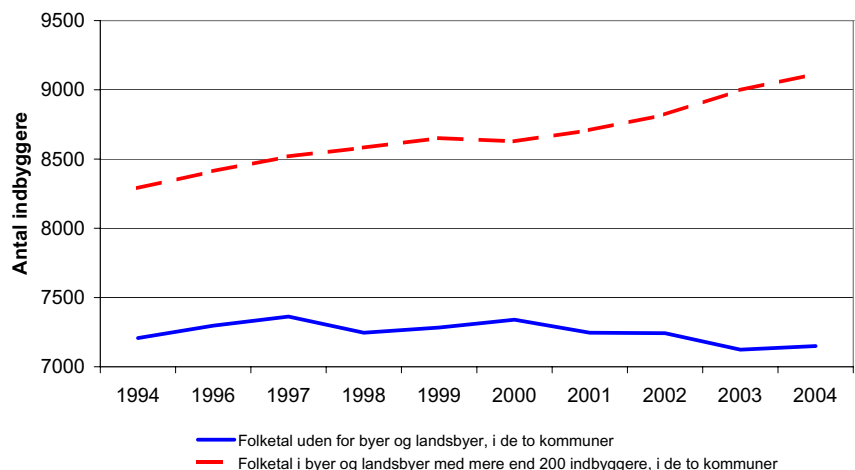
Definitionen på et "landdistrikt"

Et landdistrikt defineres som landområder samt mindre byer med max. 3.000 indbyggere.

Det betyder, at både Møldrup og Tjele Kommuner kan betegnes som landdistrikter.

Kun i de tre største byer, Skals, Ørum og Møldrup, bor der mere end 1.000 indbyggere.

Udviklingen i indbyggertallet i Møldrup og Tjele Kommuner, 1994-2004

Kilde: Danmarks Statistik

Beboerne i landsbyerne føler generelt, at der er en passende befolkningssammensætning. I enkelte landsbyer er der dog en tendens til, at der bliver flere ældre.

Flere peger på, at landdistrikterne er et godt og trygt sted at vokse op, og at det er en væsentlig årsag til at børnefamilier flytter til området.

Nogle steder er der dog problemer med socialt belastede familier, som flytter på landet i nedslidte huse, som udlejes af boligspekulanter.

Nogle tilflyttere bliver en vigtig, ny ressource i det lokale foreningsliv. Andre vælger at "passe sig selv". De fleste steder er der accept af, at man selv vælger om man vil være aktiv i foreningslivet eller ej. Men manglende opbakning til arrangementer og foreninger i landsbyerne er nogle steder et problem.

Boligbyggeriet varierer meget fra landsby til landsby

Selvom mange landsbyer er præget af en stabil befolkningsudviklingen er udviklingen ikke ens i alle landsbyer.

I nogle landsbyer, ofte de større, er der bygget en del boliger de senere år, men der findes også mange landsbyer, hvor byggeriet er gået i stå. Nogle steder skyldes det, at der ikke er efterspørgsel efter byggegrunde, andre steder at der ikke er flere byggegrunde.

Tomme boliger, der fremstår meget nedslidte eller som egentlige ruiner, samt nedslidte boliger, der opkøbes af spekulanter og udlejes, udgør flere steder et problem.

Det kan være vanskeligt at tiltrække nye købere til ejerboliger, hvis en landsby er præget af tomme og nedslidte boliger.

Der er også store forskelle når det gælder boligudbuddet. I mange landsbyer er der næsten kun ejerboliger, og kun ganske få almene boliger, andelsboliger eller private udlejningsboliger.

Men de senere år er der også bygget nye udlejningsboliger i nogle af landsbyerne. Der er eksempler på, at boligselskaber har gennemført små projekter, fx etablering af blot 3 boliger, i en landsby. Et blandet boligudbud er en stor kvalitet for landsbyen.

Aktivt erhvervsliv i mange af landsbyerne

Der er generelt god erhvervsmæssig aktivitet i mange af landsbyerne, og mange forskellige typer erhverv.

Der er en overvægt af "traditionelle erhverv", tømrere, smede, autoværksteder, små og mellemstore fabrikker mv. Der er også enkelte "nye" virksomheder som fx IT-virksomheder, men de er i undertal.

Landbrugsbedrifterne bliver generelt færre, men større, og har fortsat stor erhvervsmæssig betydning

i landdistrikterne. Desuden findes en del deltidslandbrug.

Der er kun få, store arbejdspladser i området. Til gengæld er de få, store arbejdspladser - fx Danmarks JordbrugsForsknings Forskningscenter i Foulum - af stor betydning for området.

Landsbyernes kvaliteter

- Naturen: Fjord, enge, skove, ådale, søer mv.
- Sammenhold og gode naboer
- Ressourcestærk befolkning
- Aktivt foreningsliv
- Billige huse
- Fred, ro og tryghed
- Lokale arbejdspladser
- Erhvervsmæssige styrkepositioner inden for bl.a. fødevarer- og jordbrugsproduktion og forskning
- Gode muligheder for fritidsoplevelser og turisme
- Central placering i fht. større byer (Viborg, Skive, Randers, Hobro, Århus, Aalborg mfl.).

Landsbyernes svagheder

- Transporttid fylder meget i hverdagen
- Utilstrækkelig kollektiv trafik
- Frygt for nedskæringer og skolelukninger mv.
- Ofte for få tilbud til unge
- Ofte dårlige vilkår for de ældre (sundheds- og serviceydelser)
- I nogle tilfælde vigende opbakning til lokale arrangementer
- Tomme og nedslidte boliger en trussel i nogle landsbyer

De fleste nye arbejdspladser opstår på lokalt initiativ, hvorimod der kun flytter få virksomheder til området udefra. Iværksætterier er en væsentlig kilde til nyudvikling i erhvervslivet.

Der er eksempler på nye virksomheder i overflødiggjorte landbrugsbygninger, men flere oplever det som vanskeligt at få lov til at etablere virksomheder i overflødiggjorte landbrugsbygninger.

Butikkerne er afhængige af lokal opbakning

Det er kendetegnende for mange af landsbyerne, at antallet af butikker er faldet markant, set over en længere årrække.

I mange af landsbyerne er der ikke længere nogen butik, og mange butikker er stærkt afhængige af lokal opbakning fra borgerne.

Der er dog også gode eksempler på butikker, som udvikles til at være mere alsidige "servicecentre" i lokalsamfundet, bl.a. med posthus og apotek.

Derimod er der kun ganske få "udvalgsvarerbutikker" (fx tøj, sko, isenkram, radio-tv mv.). Her er landdistrikterne stærkt afhængige af de større byer.

Den offentlige service er vigtig for livet i landsbyerne

Den offentlige service er i mange landsbyer en væsentlig forudsætning for at opretholde et aktivt lokalsamfund, og for at fastholde en stabil befolkningsudvikling. Især fordi det er tilflytning af børnefamilier, der sikrer en stabil befolkningsudvikling.

Borgere og foreninger understreger, at bl.a. skolerne er vitale for

landsbyerne. Det er vigtigt, at skole og børnehave ligger inden for en overkommelig afstand, hvis landsbyen skal kunne tiltrække børnefamilier.

Hvis landsbyen ikke selv har en skole eller børnehave vil »overkommelig afstand« normalt betyde i nabobyen.

Nogle frygter, at rationaliseringer i den nye storkommune kan medføre skolelukninger, mens andre peger på, at der er et godt befolkningsgrundlag for skolen i deres landsby, eller i nabobyens skole.

Der er generelt mange idrætstilbud i landdistrikterne, men det er et generelt problem, at der ofte ikke er andre tilbud til de unge. Enkelte steder har man dog ungdomsklubber.

I nogle landsbyer efterlyses der bedre plejefaciliteter for de ældre.

Variert og aktivt foreningsliv

Mange landsbyer peger på, at foreningslivet, fællesskabet og det gode naboskab er en af landsbyernes helt store kvaliteter. Kultur- og foreningslivet er meget varieret.

I mange landsbyer er der mange ildsjæle i foreningslivet og stor opbakning til arrangementerne.

Men nogle steder opleves der også faldende engagement og opbakning, bl.a. fordi nogle tilflyttere ikke ønsker at deltage i det sociale liv.

Mange landsbyer har etableret velfungerende samarbejder om fx idræts tilbud.

Landsbyrådenes indsats bliver også fremhævet som et positivt bidrag til udviklingen i landdistrikterne.

Naturen er også en vigtig kvalitet i landdistrikterne

Der er udbredt enighed om at den smukke natur også er en meget vigtig kvalitet i landdistrikterne.

Naturen i området er meget varieret - med Limfjorden, ådalene, skovene, søerne osv.

Flere peger dog på, at mulighederne for at nyde naturen kan forbedres ved fx at anlægge nye stier, så adgangen til naturområderne forbedres.

Det kan dog være en barriere at opnå lodsejeres opbakning til fx at etablere nye stier.

Der er dog også eksempler på vellykkede naturprojekter, fx genetablering af en sø i Rødding.

Den kollektiv transport er en svaghed

De fleste landsbyer betjenes af kollektiv transport, men den opleves flere steder som mangelfuld. Mange buslinier er orienteret til og fra Viborg og andre store byer, men der er ofte også behov for at komme "på tværs" af kommunerne.

Det er også et problem for især de unge, at der generelt er få afgangsaften og weekend, da de er afhængige af bl.a. uddannelses- og fritidstilbud i de større byer.

De ældre kan også have problemer med at komme til indkøb og service.

Landsbyer som er beliggende ved de store landeveje oplever den kollektiv transport som langt bedre end landsbyer, der ligger længere væk.

Der er forskellige holdninger til, om den kollektive transport er for dårlig. Nogle mener, at man må acceptere at have to biler, når man bor på landet, mens andre mener, at den kollektive transport bør være bedre.

Transporten fylder i det hele taget meget i hverdagen i landdistrikterne.

Trafik skaber usikkerhed

De trafikale forhold opleves som et problem i nogle landsbyer, fx høje hastigheder og tung trafik. Det gælder især landsbyer, som gennemskæres af de overordnede veje.

Den nye storkommune

Nogle landsbyer frygter, at etablering af den nye storkommune omkring Viborg kan blive en trussel mod bl.a. servicetilbuddene i landsbyerne.

Der er også frygt for, at der ikke udlægges tilstrækkelige arealer til boliger og erhverv i landsbyerne.

Der er dog også nogle, som mener at etableringen af den nye storkommune er en lejlighed til at sætte landdistrikterne på dagsordenen, og at storkommunen kan styrke området som helhed.

Der peges på, at Viborg Kommune allerede i dag gør meget for landdistrikterne.

Samspelet mellem by og land

Et positivt samspeil mellem byer og landdistrikter

Udviklingen i byer og landdistrikter sker i gensidig afhængighed.

Mange bosætter sig i landdistrikterne og pendler mod de større byer i dagligdagen - for at arbejde eller uddanne sig. Landdistrikterne er også afhængig af de større byer når det gælder specialiserede tilbud inden for privat og offentlig service, detailhandel, kulturtilbud mv.

Omvendt er de større byer også afhængige af landdistrikterne og det befolkningsgrundlag, der findes her.

Formålet med landdistriktspolitikken er således ikke at bremse væksten i byerne, men at medvirke til at skabe de rette forudsætninger for udvikling i såvel byerne som i landdistrikterne.

En positiv udvikling i regionens større byer - Viborg, Randers, Hobro og Århus - vil ofte gavne landdistrikternes udviklingsmuligheder.

Fx forventes en stor del af fremtidens vidensbaserede erhvervsudvikling at ske i de store byer. Det kan befolkningen i landdistrikterne nyde gavn af.

Viborgs rolle - set fra landdistrikterne og andre byer

Byer og landdistrikter i den nye storkommune har en fælles interesse i, at Viborg sikres udviklingsmuligheder inden for erhvervsudvikling, uddannelser mv. Viborg skal være et kraftcenter omkranset af stærke byer og aktive lokalsamfund.

Viborgs fremtidige rolle som "hovedstad" for Region Midtjylland - og dermed centrum for offentlige arbejdspladser - kan få en positiv

afsmittning på de øvrige byer samt landdistrikterne i den nye storkommune.

Viborg bør også tilbyde de specialiserede kultur- og indkøbsmuligheder, som landdistrikterne ikke kan tilbyde. Viborg er fx en meget vigtig handelsby.

Men på nogle områder - fx etablering af dagligvarebutikker - er det vigtigt, at udviklingen i Viborg ikke bliver for stærk, så overlevelsesmulighederne for butikker i landdistrikterne ikke forringes.

Af hensyn til mulighederne for turisme, pendling mv. skal Viborg også kunne tilbyde gode trafikforbindelser til resten af Danmark - både med bil og kollektiv trafik.

Endelig er det vigtigt, at Viborg kan tilbyde attraktive bosætningsmuligheder og kultur- og fritidstilbud til bl.a. unge studerende, som søger væk fra de mindre byer.

Fakta om pendling

I 2004 arbejdede mere end 2.200 mennesker fra Møldrup og Tjele Kommuner i Viborg Kommune.

Derimod arbejdede "kun" ca. 750 mennesker fra Viborg Kommune i Møldrup og Tjele Kommuner.

Det understreger Viborgs betydning for udviklingen i landdistrikterne.

De overordnede roller for by og landområder

Viborg

- Kraftcenter omkranset af stærke byer og aktive lokalsamfund.
- "Hovedstad" for Region Midtjylland
- Udviklingsmuligheder indenfor erhverv og uddannelser mv.
- Specialiserede tilbud inden for kultur, privat og offentlig service samt detailhandel
- Gode trafikforbindelser til resten af landet
- Attraktive bosætningsmuligheder for bl.a. studerende

Landdistrikterne og mindre byer

- Aktive lokalsamfund med stærkt forenings- og kulturliv
- Varierede bosætningsmuligheder i trygge omgivelser
- Smuk natur og gode rekreative fritidsmuligheder
- Lokale arbejdspladser
- Gode, "basale" servicefaciliteter i nærområdet
- Brugbare, kollektive trafikforbindelser
- IT-infrastruktur - bredbånd

Hvis de kan fastholdes i Viborg, frem for at flytte til fx Århus eller Aalborg, er der større sandsynlighed for, at de kommer tilbage til landdistrikterne, når de stifter familie.

Landdistrikternes rolle i den nye storkommune

Landdistrikternes fremtidige rolle i den nye storkommune er at være aktive lokalsamfund med varierende bosætningsmuligheder i trygge omgivelser, med et aktivt fritids- og kulturliv, midt i en smuk natur.

Landdistrikterne skal også rumme lokale arbejdspladser, også i landbruget, og i kraft af natur, kulturmiljøer og historien danne basis for fritidsoplevelser for såvel lokalbefolkningen som indbyggerne i de større byer samt egentlige turister.

Endelig er det en stor kvalitet i den nye storkommune, at landdistrikterne har et aktivt forenings- og kulturliv, som sjældent findes i samme omfang i de større byer.

For at sikre en fortsat, stabil befolkningsudvikling i landdistrikterne er det vigtigt, at der er et alsidigt boligudbud - også lejeboliger af god standard i de største landsbyer.

Det er også helt afgørende, at der er gode servicefaciliteter, ikke mindst skoler, børnepasning og ældrepleje, og at der er brugbare, kollektive trafikforbindelser mellem landsbyerne, og mellem landsbyerne og de store byer.

Det er ikke realistisk at tilbyde alle former for service i hver landsby, men de væsentligste funktioner skal være inden for overkommelig afstand, fx i nabobyen.

Samspelet med de store byer og landdistrikterne kan måske blive endnu tættere i fremtiden. Der ses fx flere eksempler på, at beboere i landdistrikterne arbejder på deltid i såvel de store byer som i landdistrikterne.

Derfor er det bl.a. også vigtigt, at der etableres en god IT-infrastruktur i landområderne i form af bredbånd.

Overordnede mål for udviklingen i landdistrikterne

De overordnede mål for udviklingen i landdistrikterne er således:

- At sikre gode levevilkår og bosætningsmuligheder i landdistrikterne

- At skabe en afbalanceret erhvervsudvikling baseret på lokalt engagement

De overordnede mål udmøntes i en række temaer, jf. figuren nedenfor, som konkretiseres i de følgende temaafsnit.

Temaerne vil samtidig fungere som pejlemærker for samarbejdsprojekter mellem landsbyer og for konkrete projekter i den enkelte landsby, som igangsættes som opfølgning på landdistriktspolitikken.

Realisering af målene påhviler ikke kun kommunalpolitikkerne, men også landsbyråd, foreninger og borgere i landdistrikterne.

Tema 1: Bosætning i smukke og trygge omgivelser

Landdistrikterne skal være attraktive for bosætning

Landsbymøderne viste, at mange i dag mener, at landdistrikternes primære rolle er at være et godt sted at bo, i smukke og trygge omgivelser tæt på naturen.

Mange er tilfredse med livet på landet, og med den størrelse landsbyen har i dag. Men der er, især i landsbyer med servicefunktioner, fokus på behovet for at sikre, at der også i fremtiden er tilstrækkeligt befolkningsgrundlag.

Ønske om en stabil befolkningsudvikling

Der er bred enighed i landsbyerne om, at der bør stræbes mod en fortsat stabil udvikling i indbyggertallet i den enkelte landsby.

Der ønskes ikke en voldsom vækst, men et afbalanceret boligbyggeri, som kan sikre en fortsat varieret befolkningssammensætning. Det er vigtigt at landsbypræget bevares, og at tilflytning ikke sker hurtigere end at "integrationen" af tilflyttere kan følge med.

Behov for mere variation i boliguddet

I nogle landsbyer er der ønske om et mere varieret boligudbud, herunder også udlejningsboliger. Nye udlejningsboliger bør så vidt muligt placeres i landsbyer, hvor der er servicefunktioner rettet mod unge og ældre.

Samtidig bør antallet af private udlejningsboliger ikke blive for stort, og problemet med tomme, nedslidte boliger bør imødegås for at

undgå at der spekuleres i udlejning til socialt dårligt stillede.

I flere landsbyer er der desuden ønsker om, at bosætningsmulighederne i ejerboliger bliver mere varierede. Der er fx et ønske om muligheder for flere storparceller, hvor det fx er muligt at have dyr i tilknytning til boligerne, på hobbybasis. Etablering af storparceller vurderes primært at være aktuelt på steder, hvor der også er andre kvaliteter, fx god udsigt.

Ved planlægning af nye udstykninger er det vigtigt med en god inddragelse af borgere og foreninger, samt at landsbyernes bevaringsværdige træk bevares. Det kan fx være historiske gadeforløb, udsigter, beplantninger osv.

Forskønnelse af byer og bygninger

En række landsbyer er præget af problemer med nedslidte bygninger og manglende vedligeholdelse af udearealer mv.

Målsætninger

- Landdistrikterne skal være attraktive for bosætning.
- Målet er en fortsat, stabil befolkningsudvikling, som sikrer grundlag for offentlig service og kollektiv transport mv.
- Der skal gives muligheder for et afbalanceret boligbyggeri i landsbyerne.
- Der skal være større variation i boliguddet.
- Landsbyernes særlige træk, fx historiske strukturer og gadeforløb, skal bevares.
- Byer og bygninger skal forskønnes.
- Problemer med tomme, nedslidte ejendomme skal imødegås aktivt.
- Trafiksikkerheden skal forbedres.
- Den digitale infrastruktur skal forbedres gennem etablering af bredbånd.

Derfor bør der sættes mere på vejledning om god vedligeholdelse - og måske en arkitekturpris til påskønnelse af særlig smukke istandsættelser af gamle bygninger i landdistrikterne.

Den enkelte landsby kan også selv gøre meget for at forskønne bybilledet. Der er fx eksempler på, at nogle landsbyer har indført en årlig "oprydnings- og forskønnelsesdag".

Men kommunen har også en forpligtelse til at bidrage til, at landsbyerne ikke nedslides, fx ved at imødegå problemer med tomme boliger. Nogle gange kan kommunen fx gå ind og opkøbe nedslidte boliger til nedrivning, hvis andre mål - fx etablering af fælles friarealer for landsbyens beboere - kan opfyldes samtidig.

Trafiksikkerheden bør forbedres

Tryghed er et nøgleord i landsbyerne. Derfor står forbedringer af trafiksikkerheden højt på dagsordenen i mange landsbyer.

Problemerne er bl.a. høje hastigheder og lastbiler, som skaber utryghed og farlige situationer. Store landbrugskøretøjer kan ligeledes skabe utryghed.

Landsbyerne kan selv gøre meget for at forbedre trafiksikkerheden, fx via dialog mellem beboerne, der i nogle tilfælde selv kører for stærkt.

Men der er også behov for en kommunal prioritering af trafik-

sikkerhedsarbejdet, så det sikres, at de farligste og mest utrygge strækninger og kryds forbedres og fx hastighedsdæmpes.

Bredbånd

For at bl.a. sikre, at det er attraktivt at bo i landdistrikterne bør der etableres bredbånd, således at tilflyttere kan tilbydes de samme muligheder for at være "online" som befolkningen i de større byer.

Forslag til samarbejdsprojekt: Fælles oplæg til boligbyggeprogram

Med udgangspunkt i ønsket om at sikre en stabil, fremtidig befolkningsudvikling bør det overvejes at igangsætte et samarbejdsprojekt, hvor der udarbejdes et fælles oplæg til et boligbyggeprogram for landsbyer og landområder.

Oplægget kan fx indeholde:

- Mål for boligbyggeriet og befolkningsudviklingen.
- Forslag til hvor mange grunde der bør udstykkes i landdistrikterne i de kommende år
- Forslag til hvordan der sikres et passende udbud af lejeboliger
- Overblik over problemet med tomme boliger
- samt forslag til hvordan problemet med tomme boliger kan imødegås.

Arbejdet kan fx igangsættes af landsbyrådene, og evt. inddrage boligforeninger med henblik på at belyse mulighederne for et passende udbud af almene boliger i landsbyerne.

"Hvem-gør-hvad?"

Kommunen

- Udstykke byggegrunde i landsbyerne.
- Indsats i forhold til tomme og stærkt nedslidte boliger.
- Forbedre trafiksikkerheden.
- Råd og vejledning om vedligeholdelse af smukke bygninger i landdistrikterne.
- Medvirke til etablering af bredbånd i landdistrikterne.

Landsbyrådene/fælles projekter for flere landsbyer

- Oplæg til fælles boligbyggeprogram for landdistrikterne.
- Uddele pris til smukke istandsættelser af bygninger.

Foreninger og borgere

- Vedligeholdelse af boliger og udearealer.
- Medvirke til at trafiksikkerheden forbedres ved at nedbringe hastigheden.

Tema 2: Godt naboskab og aktivt foreningsliv

Lokale netværk i landdistrikterne

Landdistrikterne er kendetegnede ved, at de lokale netværk som regel er stærke.

Kendskabet til naboerne og andre beboere i lokalområdet er ofte bedre end i de store byer, og foreningslivet er ofte langt mere aktivt.

De stærke, lokale netværk er én af årsagerne til at landdistrikterne tiltrækker nye beboere.

Foreningslivet er aktivt, men sårbart

Foreningerne i landdistrikterne er generelt meget aktive.

Men foreningslivet - og dermed livet i landsbyerne - er helt afhængig af ildsjæle, som vil lægge frivillig arbejdskraft i foreningsarbejdet.

Nogle landsbyer oplever desværre, at det er blevet sværere at tiltrække nye ildsjæle, bl.a. fordi nogle af de nye tilflyttere ikke engagerer sig lokalt.

Dermed er der en risiko for, at foreningslivet med tiden dør ud nogle steder.

Fornyelse af foreningslivet

Mange af landsbyerne står derfor over for en fælles udfordring i forhold til at sikre en fortsat udvikling af foreningslivet.

Problemstillingen er vanskelig at håndtere, men landsbymøderne viste dog, at der er konkrete idéer til løsninger. En landsby overvejer at styrke landsbyarbejdet ved i højere grad at organisere konkrete arrangementer i arbejdsgrupper, frem for at fx borgerforeningens bestyrelse skal trække hele læsset.

Projektorienteret foreningsarbejde giver mulighed for at ildsjæle kan tilmelde sig arbejdsgrupperne når de etableres, og dermed lægge deres kræfter i netop de aktiviteter, som de brænder for. Samtidig aflastes de traditionelle bestyrelser.

Det forudsætter, at der er en opbakning i lokalområdet til at indgå i projekt- og arbejdsgrupper i forbindelse med konkrete arrange-

Målsætninger

- De lokale netværk i landdistrikterne skal understøttes.
- Foreningslivet skal fornyes, bl.a. gennem nye samarbejdsformer.
- Arbejdet i landsbyrådene skal understøttes og videreføres.
- De fysiske rammer for foreningslivet - såvel indendørs som udendørs - skal sikres og forbedres.
- Modtagelsen af nye tilflyttere til landsbyerne skal forbedres.
- Samarbejdet mellem foreninger og det offentlige skal udvikles yderligere.

menter. Denne opbakning mangler i nogle landsbyer, mens andre oplever god opbakning.

Hver landsby kan noget særligt

Landsbymøderne viste også en erkendelse af, at hver enkelt landsby ikke behøves "at satse på det samme". Den enkelte landsby kan tilbyde noget særligt.

Det kan være en særlig tradition for friluftsgudstjeneste, sportsuge, høstfest eller lignende.

Det er vigtigt, at beboerne i landsbyerne i fællesskab bakker op om sådanne særlige arrangementer i den enkelte landsby - i stedet for at hver enkelt landsby forsøger at tilbyde "det hele".

Nogle landsbyer foreslår desuden et styrket samarbejde om fx foredragsrækker, så hver enkelt landsby ikke tilbyder det samme.

Kommunen bør understøtte foreningslivet

Det lokale engagement er en forudsætning for et aktivt foreningsliv. Men kommunen kan også bidrage til at understøtte aktiviteterne i landsbyerne "nedefra".

Det kan fx ske ved at yde "hjælp-til-selvhjælp" til foreningerne.

Det kan fx dreje sig om hjælp til formulering af projektansøgninger, rådgivning i forhold til kontakter til kommunen mv.

En kommunal kontaktperson, der yder "hjælp-til-selvhjælp" kan fungere som én indgang til kommunen, og være af stor værdi for arbejdet i foreningerne.

De fysiske rammer for foreningslivet kan forbedres

Det spiller også en vigtig rolle for engagementet i det lokale foreningsliv, at der er gode lokaler og udendørs faciliteter/arealer til rådighed.

Derfor er forbedringer af fx nedslidte forsamlingshuse et vigtigt indsatsområde.

Bedre modtagelse af nye tilflyttere

Nogle landsbyer er desuden opmærksomme på, at velkomsten til nye tilflyttere kan forbedres. Det kan fx ske ved at lave en

"velkomstpakke", hvor tilflytteren bydes velkommen og orienteres om landsbyen og landsbyens foreninger.

En egentlig "velkomstkommité" kan yderligere hjælpe tilflyttere til at "sætte ansigt" på landsbyens foreninger.

Hvis den første kontakt mellem en tilflytter og landsbyens foreninger opleves positiv er chancen for at tilflytteren engagerer sig i lokalsamfundet formentlig større, end hvis der ikke sker en "modtagelse".

Samarbejdet mellem foreninger og det offentlige skal udvikles yderligere

Der er i landsbyerne stor interesse for et fortsat, stærkt samarbejde med det offentlige, også i den nye storkommune.

Derfor er det meget vigtigt, at der fastlægges en god organisering af arbejdet med landdistrikternes udvikling i den nye storkommune.

Emnet er behandlet særskilt i afsnittet "Overvejelser om den fremtidige organisering".

Samarbejdsprojekt: Udvikling af foreningsarbejdet

Et samarbejdsprojekt mellem landsbyerne kan sætte fokus på udvikling af foreningsarbejdet, fx i en mere "projektorienteret" retning.

Det kan fx ske via et fælles kursus, hvor en underviser i erfaring med udvikling af foreningsarbejde giver gode råd.

"Hvem-gør-hvad?"

Kommunen

- Yde "hjælp-til-selvhjælp" til foreninger (fx hjælp til projektansøgninger til puljer).
- Sikre et godt samarbejde mellem foreninger og det offentlige, fx ved at videreføre og understøtte landsbyrådene.
- Medvirke til at sikre gode faciliteter for foreningslivet, fx ved at støtte istandsættelser af forsamlingshuse.

Landsbyrådene/fælles projekter for flere landsbyer

- Tage initiativ til samarbejde om udvikling af foreningslivet, fx fælles kurser og erfaringsudveksling mellem landsbyer.

Foreninger og borgere

- Samarbejde med andre landsbyer, fx mellem idrætsforeninger, men også om konkrete arrangementer.
- Sætte fokus på en god modtagelse af nye tilflyttere.
- Bakke op om lokale arrangementer - i landsbyen og i andre landsbyer.

Tema 3: Lokal erhvervsudvikling i landsbyer og på landet

Mange lokale arbejdspladser i landdistrikterne

Landdistrikterne er kendetegnede ved, at der er mange, lokale arbejdspladser, primært i mindre virksomheder. De fleste arbejdspladser findes i de "traditionelle" erhverv som fx landbrug, håndværk, produktion, lokale serviceerhverv osv.

Den kraftige omstilling fra produktions- til videnserhverv, som er sket i byerne, er ikke i samme omfang slået igennem i landdistrikterne. Der findes dog også "nye" erhverv i landdistrikterne (fx softwareudvikling), men de er i fåtal. Der er også enkelte arbejdspladser i turisterhvervet.

Det vurderes, at de fleste, nye arbejdspladser opstår på lokalt initiativ, og at der kun flytter relativt få, nye virksomheder til området.

Behov for nye arealudlæg i nogle af landsbyerne

Mange beboere og foreninger i landområderne ønsker, at der fortsat skal være et aktivt erhvervsliv i landdistrikterne.

Men det skal ske uden gener for beboerne, og der skal fortrinsvis etableres mindre virksomheder.

I nogle landsbyer er der et ønske om at få udlagt nye erhvervsarealer, fordi mulighederne i de eksisterende erhvervsområder er opbrugte.

Det vurderes dog, at der kun er behov for nye arealer til erhvervsudvikling i nogle få landsbyer. Det

skal i givet fald være arealudlæg til lettere industri, som ikke medfører gener for beboerne.

Bredbånd i landdistrikterne

Etablering af bredbånd er et meget højt prioriteret mål og en væsentlig forudsætning for at der kan ske en fremtidig, vidensbaseret erhvervsudvikling i landdistrikterne.

Mange typer af virksomheder har i dag behov for gode internetforbindelser, og hvis ikke virksomheder i landdistrikterne i fremtiden får de samme, teknologiske muligheder som virksomheder i de større byer, risikerer de at tabe i konkurrencen.

Etablering af bredbånd i landdistrikterne rummer også andre perspektiver i relation til erhvervsudviklingen. Fx kan bredbånd forbedre mulighederne for at arbejde på deltid i landsbyerne, og vil dermed også kunne styrke mulighederne for fortsat at kunne tiltrække tilflyttere til landdistrikterne.

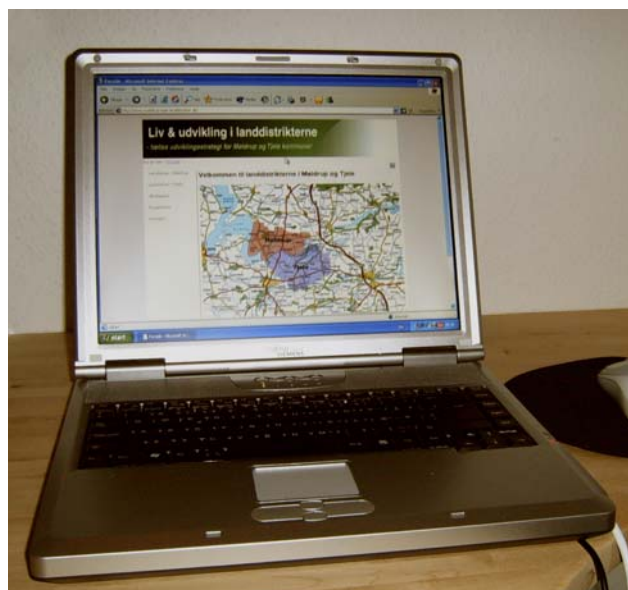
Etablering af bredbåndsforbindelser kan fx ske i samarbejde mellem kommune, erhvervsliv, foreninger mv.

Rådgivning og lokaler til iværksættere?

Da etableringen af nye arbejdspladser især udspringer lokalt bør det overvejes især at fokusere

Målsætninger

- Der skal være mange, lokale arbejdspladser i landdistrikterne.
- Den digitale infrastruktur skal forbedres gennem etablering af bredbånd.
- Der skal udlægges nye arealer til lettere erhverv i udvalgte landsbyer.
- Mulighederne for iværksætteri i landdistrikterne skal forbedres.
- Mulighederne for etablering af nye erhverv i overflødiggjorte landbrugsbygninger skal synliggøres.
- Dialogen mellem borgere og erhvervsliv - herunder landbruget - skal forbedres.
- Nye udviklingsmuligheder i turisterhvervet skal understøttes.

erhvervsfremmeindsatsen på at forbedre vilkårene for iværksættere.

Det kan bl.a. ske gennem rådgivning til iværksættere samt etablering af "iværksætterhuse" - fx i eller i tilknytning til forsamlingshuse - målrettet mindre virksomheder inden for "videnserhverv".

Behovet vil i givet fald skulle afdekkes - fx ved kontakt til landsbyer, som har etableret tilsvarende faciliteter.

Fremtidige vækstmuligheder i turisterhvervet?

Nogle beboere og foreninger ser også et større, fremtidigt potentiale i turisterhvervet - fx i relation til fiskeri, golf, cykling mv.

Muligheder for styrkelse af turismen kan fx være etablering af flere golfbaner, som er et eksempel på faciliteter, der kan benyttes af såvel lokalbefolkningen som turister.

Etablering af golfbaner og andre fritids- og turistanlæg i det åbne land kan indgå i diskussionerne om en ny kommuneplan for stor-kommunen.

Den smukke natur og de trygge omgivelser i landdistrikterne, med lav kriminalitet, kan blive et væsentligt aktiv i fremtiden, i bestræbelserne på at tiltrække turister.

Lokal opbakning vigtig for servicevirksomhederne

Mange virksomheder i landdistrikterne er direkte afhængige af at

sælge varer og serviceydelser til lokalbefolkningen.

Det gælder bl.a. for tømrere, smede, hjemmeservicevirksomheder - og ikke mindst de lokale butikker.

Ved at bruge de lokale virksomheder kan beboerne i landdistrikterne medvirke til at understøtte lokale arbejdspladser.

Det gælder i høj grad i forhold til de lokale dagligvarebutikker, som helt overvejende betjener beboerne i nærområdet, og som udsættes for hård konkurrence fra dagligvarebutikker i de større byer.

Mere dialog mellem erhvervsliv og borgere

Lokal erhvervsudvikling i nær tilknytning til boliger kan medføre konflikter i form af støj og lugtgener. Det gælder bl.a. i forhold til landbruget.

For at skabe større, gensidig forståelse mellem beboere og erhvervsdrivende bør det overvejes at skabe større dialog om emnet.

I Rødding er der allerede taget et initiativ i form af projektet "By og land", hvor bynære landbrug fortæller om deres aktiviteter.

Samarbejdsprojekt: Genbrug af landbrugsbygninger

De senere år er der etableret nye virksomheder i overflødiggjorte landbrugsbygninger, og der er også ønsket om genbrug af flere, overflødiggjorte landbrugsbygninger.

"Hvem-gør-hvad?"

Kommunen

- Sikre arealer til lettere erhverv i nogle af landsbyerne.
- Yde støtte og vejledning til iværksættere.
- Indgå i et samarbejde med landsbyråd og landsbyer om etablering af bredbånd

Landsbyrådene/fælles projekter for flere landsbyer

- Tage initiativ til at afdække mulighederne for etablering af bredbånd i landdistrikterne.
- Tage initiativ til kampagne for genbrug af flere overflødiggjorte landbrugsbygninger.

Foreninger og borgere

- Støtte op om lokale servicevirksomheder i landdistrikterne.

Det påpeges dog, at de gældende regler kan være en barriere.

Et samarbejdsprojekt for landdistrikterne kunne derfor være at indlede en dialog med kommunerne og amtet om reglerne.

I forlængelse heraf kan der måske gennemføres en fælles kampagne, som skal markedsføre mulighederne i de overflødiggjorte landbrugsbygninger.

Tema 4: Gode service- og fritidstilbud i landdistrikterne

Offentlig service en forudsætning for bosætning

Der er i landsbyerne stor fokus på at den offentlige service er en helt afgørende forudsætning for at fastholde interessen for bosætning i landdistrikterne.

Det er således vigtigt, at landsbyerne så vidt muligt har "basale" servicefaciliteter, så som indkøbsmuligheder, skole, børnepasning, faciliteter for ældre og lokaler til foreningsaktiviteter og idræt.

Skolerne har særlig betydning for lokalsamfundene, da lokalerne ofte også benyttes til fritidsformål.

Der er forståelse for, at der ikke længere kan være fx en skole og en børnehave i hver landsby. Men det er vigtigt, at servicefunktionerne i givet fald findes i nærheden - fx i nabobyen.

Der er gode traditioner for samarbejde mellem landsbyerne om fælles faciliteter, frem for at hver landsby skal have alt selv.

Tilflytning af børnefamilier styrker grundlag for skoler

De senere års tilflytning af børnefamilier har betydet, at der er begrundet håb om, at der også i fremtiden vil være grundlag for skoler og institutioner i det nuværende omfang.

I nogle landsbyer er der dog frygt for, at der vil ske skolelukninger i forbindelse med evt. rationaliseringer i den nye storkommune.

En landsby peger på, at en evt. skolelukning kan medføre, at der etableres friskole i stedet. Landsbyen advarer samtidig om, at det kan føre til en markant, social opsplitning, hvor nogle børn går i friskole i landsbyen, mens andre går i kommuneskole i en anden del af kommunen.

De unge ønsker flere tilbud i fritiden

Der er behov for flere tilbud til de unge i landdistrikterne. Nogle landsbyer har fx ungdomsklubber, mens andre slet ikke har tilbud til de unge.

Mulighederne for fx at udvikle mobile tilbud til de unge bør undersøges. Det kan fx være musik-, idræts- og klubfaciliteter, som let kan flyttes fra ét forsamlingshus til et andet.

Etablering af bredbånd i landdistrikterne kan også medvirke til at sikre bedre fritidsmuligheder for de unge.

Målsætninger

- Det lokale serviceudbud skal fastholdes for at sikre fremtidig bosætning i landsbyerne.
- Det skal sikres at landsbyer med skoler i særlig grad tilgodeses i fht. muligheder for boligbyggeri.
- Det skal sikres at landsbyer med faciliteter for unge og ældre i særlig grad tilgodeses i fht. byggeri af lejligheder.
- Kultur- og fritidstilbuddene for børn og unge skal styrkes.
- Lokaler og udendørs faciliteter for foreningslivet skal forbedres.
- Den kollektive transport skal forbedres, især aften og weekend samt »på tværs« af kommunerne.

God service til de ældre er en særlig udfordring

Ældre med behov for pleje er ofte særligt udsatte i landdistrikterne, da der ikke er faciliteter for dem i alle landsbyer. Derfor flytter nogle ældre fra landet og de mindre landsbyer til de større landsbyer, hvor der er bedre service.

I det omfang behovet for service ikke kan dækkes i den enkelte landsby er det vigtigt, at der er gode transportmuligheder for de ældre, samt at der er gode muligheder for at finde en bolig i landsbyer med service, hvis den ældre vælger at flytte.

Der er samtidig mange gode eksempler på, at "unge" ældre selv bidrager til udvikling af nye,

lokale fritidstilbud - fx ved etablering af petanquebaner.

Den kollektive transport skal forbedres

I landsbyerne er der udbredt enighed om, at bilen er en forudsætning for at hverdagen i fx børnefamilier kan hænge sammen.

Men der peges også på, at især unge og ældre er meget afhængige af busserne. Busbetjeningen varierer stærkt fra landsby til landsby. De landsbyer, som ligger ved hovedvejene, har fx ofte gode forbindelser til Viborg.

Men der skal arbejdes for, at den kollektive transport i landdistrikterne forbedres - særligt forbindelser aften/weekend samt "på tværs" af landdistrikterne, hvor forbindelserne er dårligere end til og fra de større byer.

Transportbehovene i den enkelte landsby bør kortlægges bedre, og mulighederne for tilrettelæggelse af en bedre og mere fleksibel busdrift bør undersøges.

Foreninger og borgere kan selv medvirke. Landsbyrådene kan fx tage initiativ til en styrket dialog mellem landsbyerne og busselskaberne om den enkelte landsbys transportbehov.

Behov for bedre mødesteder i landsbyerne

Når det gælder kultur- og fritidstilbud har landdistrikterne en særlig styrke i kraft af det stærke, lokale foreningsliv.

Men mange steder er faciliteterne - bl.a. forsamlingshusene - meget nedslidte, eller utilstrækkelige. Derfor bliver der i de kommende år behov for renoveringer og etablering af nye mødesteder - inden og udendørs.

Landsbyerne opfordrer storkommunen til at have blik for, at det høje aktivitetsniveau i foreningslivet betyder, at der er behov for støtte til fornyelse af faciliteterne.

Til gengæld giver den lokale opbakning til aktiviteter i landdistrikterne og traditionerne for samarbejde muligheder for løsninger, der sjældent ses i byerne.

Der er eksempler på renovering af forsamlingshuse med frivillig arbejdskraft, men hvor der er behov for økonomiske midler til materialer mv. Her vil fx en kommunal landdistriktpulje kunne gøre meget gavn.

Samarbejdsprojekt: Flere fritidstilbud til de unge

En kortlægning af de unges ønsker til fritidstilbud i landsbyerne kan være et fælles projekt for flere landsbyer.

Der kan fx gennemføre en temaaften, hvor unge i landsbyerne inviteres til at diskutere hvordan det er at være ung i en landsby - og hvordan de unge i samarbejde med foreningerne kan udvikle nye fritidstilbud.

Derefter kan de unge måske selv stå for at søge om penge og realisere konkrete projekter.

"Hvem-gør-hvad?"

Kommunen

- Fastholde serviceudbuddet i landdistrikterne.
- Forbedre adgangen til service- og bosætningstilbudene til de ældre.
- Forbedre servicetilbuddene til de unge, fx gennem ungdomskonsulent og etablering af mobile faciliteter for de unge.
- Understøtte det lokale foreningsliv gennem støtte til fx istandsættelse af forsamlingshuse.

Landsbyrådene/fælles projekter for flere landsbyer

- Indlede en tættere dialog mellem landsbyerne og busselskaberne om transportbehovene i landsbyerne.
- Tage initiativ til dialog om bedre fritidstilbud til de unge.

Foreninger og borgere

- Fastholde et stærkt engagement i skole- og brugerbestyrelser i lokalområdet.
- Frivillig arbejdskraft til etablering og istandsættelse af forsamlingshuse og udendørs faciliteter.
- I forlængelse heraf indgå vedligeholdelsesaftaler med kommunen, fx om fællesarealer.

Tema 5: Beskyttelse af, og tilgængelighed til, natur og landskaber

Naturen gør landdistrikterne til noget særligt

Beboerne i landsbyerne er meget enige om, at naturen i landdistrikterne er en af de største kvaliteter i området.

En smuk natur er ikke kun til glæde for beboerne, men har også stor betydning for mulighederne for at tiltrække nye beboere - og turister.

Dialog om fremtidig udvikling af natur og landskaber

Udviklingen i natur og landskaber er aldrig statisk. Der sker hele tiden forandringer, fx når driften af marker lægges om, og når naturområder får lov at udvikle sig "vildt".

Dialogen om hvordan natur og landskaber "skal se ud" i fremtiden er vigtig.

Når Viborg Storkommune med strukturreformens gennemførelse overtager en stor del af ansvaret for planlægningen af det åbne land fra Viborg Amt bliver diskussionen særlig relevant.

Den nye storkommune får betydelig større indflydelse på planlægningen i det åbne land, fx i forhold til naturbeskyttelse, infrastruktur, landbrug mv.

Men kommunen får også nye instrumenter til aktivt at forbedre naturen - fx gennem naturgenopretningsprojekter (eksempelvis reetablering af søer), udpegning af skovrejsningsområder nær landsbyerne mv.

Det er en oplagt mulighed for landdistrikterne til at starte en dialog med kommunen om udviklingen af natur og landskaber, fx med udgangspunkt i spørgsmålene:

- Hvordan ønsker vi at naturen og landskaberne udvikler sig i fremtiden?
- Hvordan skal balancen mellem fx aktiv landbrugsdrift og naturbeskyttelse være?
- Hvor skal der være muligheder for etablering af fx nye skove?
- Skal der gives mulighed for etablering af nye golfbaner?
- osv.

Den nye storkommune vil ikke blot få "planlægningskompetencen", men formentlig også øget indflydelse til tilskudsordninger i fht. naturgenopretning, skovrejsning, landbrug mv.

Dialogen om den fremtidige udvikling i det åbne land bliver et vigtigt emne i den nye storkommune.

Ønsker om bedre adgang til naturen

Men der er også emner i fht. natur og landskaber, som allerede nu er på dagsordenen i landsbyerne.

Det gælder bl.a. adgangen til naturen. Mange flytter på landet pga. den smukke natur, men flere steder er det vanskeligt at komme ud i naturen, uden for almindelige veje.

Målsætninger

- Natur og landskaber skal beskyttes.
- Adgangen til naturen skal forbedres, under hensyntagen til landbrug og dyreliv.
- Dialogen om den fremtidige udvikling i det åbne land skal styrkes.
- Naturkvaliteterne i landdistrikterne skal synliggøres.
- De kulturhistoriske værdier (fx mindemærker, gravhøje og herregårde) i landdistrikterne skal synliggøres.

Derfor peger flere landsbyer på, at der er behov for bedre adgang.

Det gælder dels adgang til eksisterende stier og etablering af nye, dels et bedre overblik over stier og muligheder for at færdes i naturen.

Nogle steder er der blot behov for primitive stier (fx "Spor i landskabet")

I nogle tilfælde skyldes den manglende adgang, at arealerne dyrkes, eller at lodsejerne har manglende interesse eller viden om, at der er interesse for at færdes på arealerne.

Derfor er en dialog om hvordan der kan etableres nye stier i det åbne land, samtidig med at landbrugsjorden beskyttes, vigtig.

Det er også vigtigt, at der tages hensyn til dyrelivet ved etablering af nye stier.

Dialogen kan fx etableres mellem landsbyråd og landboforeningen, som kan overveje en fælles kampagne om hvordan begge hensyn tilgodeses.

Kulturhistorien bør også synliggøres

Landdistrikterne rummer også en betydningsfuld historie. Gravhøje, mindesmærker, kirker og herregårde er vigtige oplevelsespunkter i landskabet, fx på en tur i bil, på cykel eller til fods.

Nogle steder kan information og skiltning synliggøre de kulturhistoriske spor og forbedre oplevelsen.

Borgerforeninger og landsbyråd kan medvirke til at synliggøre kulturhistorien gennem skiltning og brochurer, eksempelvis støttet af midler fra fx kommunen eller landdistriktpuljer.

En synliggørelse af kulturhistorien og naturen vil således også være til gavn for turismen.

Samarbejdsprojekt: En fælles stiplan

Et eksempel på et samarbejdsprojekt for landsbyerne kunne være at lave en fælles stiplan, som synliggør mulighederne for at opleve naturen.

Den kan fx udarbejdes i samarbejde mellem kommune, landsbyråd, lokale foreninger og lodsejere.

I stiplanen kan der også indgå en kortlægning af kulturhistoriske elementer og andre "oplevelsespunkter", som kan besøges langs stierne. Der er, i et projekt under Firkløversamarbejdet, lavet et koncept for sådanne "kulturspor".

"Hvem-gør-hvad?"

Kommunen

- Gå i dialog med landdistrikterne om den fremtidige udvikling af natur og landskaber.
- Støtte anlæg af nye stier i det åbne land.
- Støtte initiativer til synliggørelse af naturkvaliteter, kulturhistorie osv.
- Bidrage til at der etableres nye skovrejsningsområder nær landsbyerne.
- Gennemføre flere naturgenopretningsprojekter (fx reetablering af søer).
- Udarbejde fælles stiplaner.
- Skabe bedre adgang til naturen ved etablering af stier.

Landsbyrådene/fælles projekter for flere landsbyer

- Invitere til dialog om den fremtidige udvikling af natur og landskaber.
- Udarbejde fælles stiplaner.

Foreninger og borgere

- Etablere nye, primitive stier ("Spor i landskabet") i samarbejde mellem beboere og lodsejere.

Overvejelser om den fremtidige organisering

Samarbejdet skal fortsat udvikles

Landdistrikterne er kendetegnede ved gode traditioner for samarbejde - både i den enkelte landsby og mellem nabobyer.

Med etableringen af landsbyråd er samarbejdet styrket yderligere. Landsbyrådene har en vigtig funktion som bindeled mellem de enkelte landsbyer samt mellem landsbyerne og kommunerne.

Når den nye storkommune etableres er der imidlertid behov for igen at tage stilling til, hvordan arbejdet med udvikling af landdistrikterne skal organiseres:

- På kommunalpolitisk niveau
- I storkommunens forvaltning
- Mellem landsbyer og storkommunen
- I de enkelte landsbyer

Politisk fokus på udvikling i landdistrikterne

Der skal fortsat sættes politisk fokus på vilkårene i landdistrikterne i den nye storkommune.

Én mulighed er at etablere et politisk udvalg, der på tværs af de traditionelle fagudvalg, arbejder for sikring af nærdemokrati og udvikling i de mindre samfund, herunder naturligvis landdistrikterne men også fx lokalområder i Viborg by og de øvrige store og mellemstore byer.

Der kan dog også være ulemper ved etablering af et sådant landdistriktsudvalg eller demokratiudvalg - fx at de øvrige udvalg fralægger sig ansvaret for udvik-

lingen i landdistrikterne og lokalområderne.

Fra en landsby foreslås det, at der indføres krav om borgerhøringer, når der diskuteres spørgsmål, som vedrører landdistrikterne.

Praktisk og økonomisk hjælp til landdistrikterne

Der er et udpræget ønsket om at der etableres en kommunal pulje til realisering af projekter i landdistrikterne. Selv små tilskud til projekter kan have stor betydning.

En kommunal pulje vil kunne yde den medfinansiering, som kræves når der søges penge i landdistriktspuljer finansieret af staten og EU.

Fokus på landdistrikter i storkommunens forvaltning

Den fremtidige organisering af storkommunens forvaltning vil også få betydning for udviklingen i landdistrikterne.

Uanset om der etableres et politisk landdistrikts-/demokratiudvalg eller ej, bør det overvejes at etablere et sekretariat, som kan følge og analysere udviklingen i landdistrikterne, yde vejledning til foreninger og borgere i landdistrikterne samt yde bistand til udformning af projektansøgninger mv.

Et sådant landdistrikts- eller udviklingssekretariat kan i givet fald også administrere en kommunal landdistriktspulje, samt yde sekretariatsbistand til et evt. landsbyråd.

Målsætninger

- Det politiske fokus på landdistrikternes særlige udfordringer og muligheder skal sikres i den nye storkommune.
- Den gode dialog mellem det offentlige og foreningerne skal sikres og udvikles.
- Forvaltningen i den nye storkommune skal organiseres så landdistrikternes vilkår tilgodeses.
- Der skal sikres økonomisk og praktisk hjælp fra kommunen til projekter i landdistrikterne.
- Det positive samarbejde i landdistrikterne, organiseret i landsbyrådene, skal videreføres.
- Det direkte samarbejde mellem landsbyerne skal styrkes.

Sekretariatet kan således udfylde en vigtig "hjælp-til-selvhelp"-funktion i fht. foreningerne i den nye storkommune.

Landsbyråd i storkommunen - flere alternative organiseringer

Landsbyrådene spiller i dag en vigtig rolle i forhold til at formidle erfaringer mellem de enkelte landsbyer. Møderne i landsbyerne viste, at mange landsbyer ønsker, at der etableres et fælles landsbyråd i den nye storkommune.

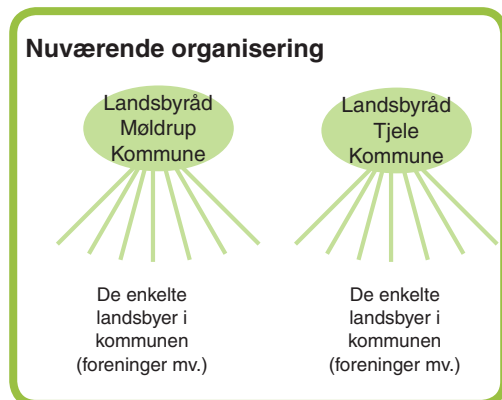
Landsbyrådets rolle kan bl.a. være at fungere som bindeled mellem landsbyerne og politikerne, skabe overblik samt igangsætte samarbejdsprojekter for flere landsbyer.

Der er flere alternative muligheder for organiseringen.

Én model kan være at bevare de nuværende landsbyråd og etablere nye i de dele af storkommunen, som ikke har landsbyråd i dag.

Over disse "lokale" landsbyråd kan der etableres et fælles landsbyråd for storkommunen, som fx varetager kontakten til politikere og forvaltning. Modellen kan evt. udvides ved også at etablere lokalråd i bydelene i Viborg og andre større byer.

eller landsbyråd ligesom der kan nedsættes ad-hoc arbejdsgrupper, til erfaringsudveksling og konkret projektsamarbejde mellem landsbyerne. Repræsentantskabet kan fx mødes to gange årligt, hvor der dels afholdes et "formelt" møde, dels en række workshops med fokus på erfaringsudveksling og projektsamarbejde.

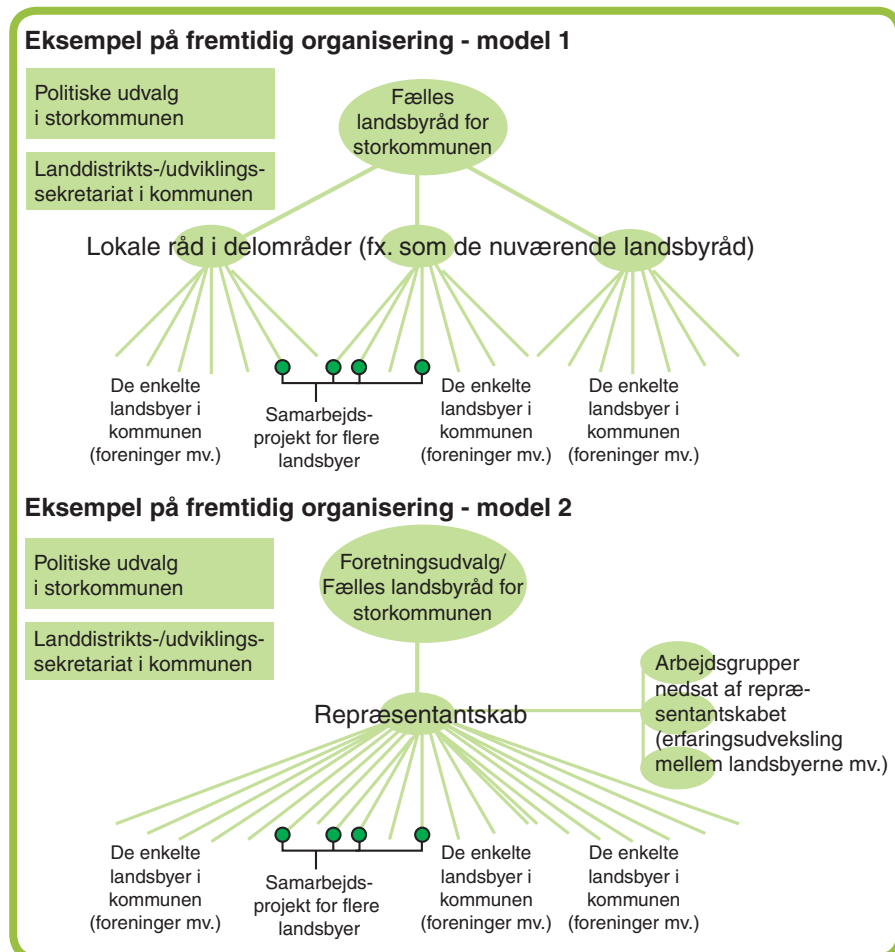

En anden model kan være at etablere et landsbyråd for storkommunen, som nedsættes af et repræsentantskab, hvor de enkelte landsbyer er repræsenteret med 1-2 deltagere.

Ud af repræsentantskabet vælges et forretningsudvalg

Mere direkte samarbejde mellem landsbyerne

Mange landsbyer er allerede i dag gode til at arbejde sammen om konkrete aktiviteter fx på idrætsområdet og mellem borgerforeningerne. Flere landsbyer udtrykker et ønske om at styrke samarbejdet mellem landsbyerne yderligere.

Det gælder fx styrket samarbejde mellem forsamlingshusene, samarbejde om fælles foredragsrækker, øget samarbejde om markedsføring af bosætnings- og turismemuligheder, udvikling af foreningslivet mv.

Bolden ligger hos landsbyerne!

Der er i landsbyerne bred enighed om, at der er behov for politisk opbakning til udviklingen i landdistrikterne, men også at initiativet i mange tilfælde vil ligge i den enkelte landsby. Forudsætningen for en positiv udvikling er, at den enkelte landsby er i stand til at mobilisere kræfter til at gennemføre projekter, som gør det mere attraktivt at bo og arbejde i landdistrikterne.

De videre perspektiver

Behov for langsigtet politisk prioritering af landdistrikterne

En realisering af landdistriktspolitikken kræver at der sker en langsigtet, politisk prioritering af landdistrikterne. Det gælder fx når den offentlige servicestruktur i den nye storkommune fastlægges, og i de langsigtede planer for arealudlæg til boliger og erhverv.

Realisering af politikken kræver økonomiske midler

Men økonomiske midler er også nødvendige, hvis de mange gode hensigten skal føres ud i livet.

Der findes en række puljer, som støtter udviklingen i landdistrikterne. Det gælder bl.a. Leader+, Indenrigsministeriets Landdistriktspulje, Artikel 33 mfl.

Men bl.a. fordi der ofte er krav om medfinansiering, når disse puljer søges, er der også ønsker om etablering af en kommunal landdistriktspulje.

De mål og indsatsområder, der udstikkes i landdistriktspolitikken, kan være pejlemærker for projektansøgninger til en eventuel, kommunal landdistriktspulje.

Nye perspektiver i landdistriktsprogrammerne

Der forberedes i disse år en omstilling af landdistriktsprogrammerne i EU, hvor en del af hektarstøtten konverteres til midler til udvikling af landdistrikterne. Ændringerne rummer nye, økonomiske muligheder for realisering af landdistriktspolitikken.

Projekter realiseres lokalt

Realiseringen af landdistriktspolitikken sker lokalt, gennem samarbejdsprojekter og projekter i den enkelte landsby. Initiativet ligger hos landsbyråd, foreninger, borgere og erhvervsliv. Der vil i en række tilfælde være mulighed for at opnå støtte fra puljer.

Inden der søges penge til et konkret projekt bør en række forhold overvejes - jf. faktaboksen til højre.

Lokal opbakning er også vigtig

Hvis de mange mål skal realiseres kræver det samtidig, at opbakningen fra borgere, foreninger, erhvervsdrivende mv. Tendenserne til vigende opbakning i fht. de aktiviteter, der iværksættes i landdistrikterne, må imødegås, hvis det skal give mening at realisere fx samarbejdsprojekter.

Samarbejdsprojekter mellem flere landsbyer

Mange af de projekter, der i dag realiseres i landsbyerne, tager ofte udgangspunkt i en enkelt landsby. Men da mange landsbyer ofte står over for de samme udfordringer, kan der være mange fordele ved at gennemføre flere projekter i samarbejde mellem landsbyer.

Der vil ofte også være lettere at opnå støtte fra en landdistriktspulje til et samarbejdsprojekt, frem for at hver enkelt landsby selv "opfinder den dybe tallerken". I landdistriktspolitikken enkelte temaafsnit er der givet nogle forslag til samarbejdsprojekter.

Relevante overvejelser ved projektansøgning

- Hvordan kan projektets formål og indholdet beskrives i hovedtræk? (fx 20 linier)
- Hvilke mål og indsatsområder i landdistriktspolitikken retter projektet sig mod?
- Hvad er de forventede resultater af projektet?
- Hvordan sikres det at de forventede resultater bliver langvarige? (fx den langsigtede vedligeholdelse af en legeplads)
- Findes der relevante puljer, hvor der kan søges støtte til projektet?
- Opfylder projektet puljens kriterier, og hvilke af puljens indsatsområder retter projektet sig mod?
- Kan projektet med fordel gennemføres i et samarbejde mellem flere landsbyer?

Eksempler på landdistriktspuljer

- Leader+
<http://leader.vibamt.dk>
- Indenrigsministeriets Landdistriktspulje
www.im.dk
- EU's landdistriktsprogram (artikel 33), administreres af Viborg Amt
www.erhverv.viborgamt.dk

Bemærk af puljerne ofte støtter forskellige typer af projekter og indsatsområder. Der er også forskellige regler for medfinansiering mv.